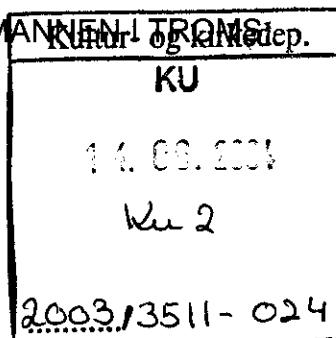

FYLKESMANNEN I FINNMARK

FYLKESMANNEN I TROMS og Finnmark
Kultur og kirke-dep.

Kultur- og kirkedepartement
Postboks 8030 Dep
0030 Oslo

Deres ref

Deres dato
18.11.2003

Vår ref
Sak 2003/8244
Ark 630

Vår dato
10.06.2004

Saksbehandler/direkte telefon: Katharine Jakola - 78 95 05 59

Høringsuttalelse - Kenneth Hyltenstams rapport "Kvensk – språk eller dialekt?"

Fylkesmannen i Troms og Fylkesmannen i Finnmark velger å gi en felles uttalelse om rapporten "Kvensk – språk eller dialekt?".

1. Generelt om rapporten og om kildekritikk

Da utdanning er vårt arbeidsområde, velger vi å kommentere det ut fra et utdanningsperspektiv.

Rapporten "Kvensk- språk eller dialekt?" gir en oversiktlig utredning om definisjoner og begreper som berører tematikken språk og dialekt/varietet.

Det sies i innledningen at man har hentet bakgrunnsinformasjon fra publisert materiell og gjennom personlige kontakter med representanter fra Norske kveners forbund og Kväntunet (Norsk senter for kvænsk språk og kultur) samt sakkyndige ved Universitetet i Tromsø (Institutt for språk og litteratur og historie).

Språkvitere ved Finsk institutt Universitetet i Tromsø gir utvilsomt et viktig bidrag til språkfaglig belysning av kvenskens særpreg. I tillegg til nevnte informanter burde Hyltenstam ha innhentet bredere informasjon, for eksempel fra Varangerområdet der den største konsentrasjon av kvener befinner seg.

2. Kvenske dialekter

Her må det kommenteres at påvirkning fra finsk har skjedd gjennom jevn, omfattende og levende kontakt, spesielt med nordfinske dialekter, i form av gode forbindelser over grensen via slekt, handel og turisme. Vi finner også utstrakt bruk av skriftlig materiell på finsk: aviser, salmebøker, bibler etc.

Mange med kvensk bakgrunn har studert finsk, ofte i Finland. Disse utgjør kjernen i den norske lærerstaben som i dag underviser finsk som andrespråk. Lærere med finsk bakgrunn er ofte lærere som har tatt sin utdanning i Norge og har bodd i landet mange tiår.

På større steder har vi lærere med finsk lærerutdanning

At det i det hele tatt har vært mulig å realisere finskopplæring i grunnskolen med disse lærerkreftene beror på at det ikke er så enormt store forskjeller mellom den lokale varianten og finsk (allmennfinsk), men også fordi læreplanen åpner for å bruke kvensk i småskoletrinnet for etter hvert å gå over til finsk.

3. Finskopplæring i skolen i dag

Elevtallet for finsk som andrespråk er ca.1200, og oppslutningen om faget vitner om stor interesse i de finsk/kvenske områdene.

Grunnskoleelevene som lærer finsk som andrespråk kan kategoriseres slik:

- Elever med kvensk bakgrunn (ofte kvenske besteforeldre eller oldeforeldre),
- Elever med finsk-kvensk bakgrunn (f. eks finsk mor og kvensk far)
- Elever som er barnebarn av innvandrere, norsk-finske familier, kvensk-finske familier
- Elever som er norsk-finske
- Tidligere morsmålelever (innvandrere elever som har bodd lenge i Norge)

Et viktig kriterium som også ligger til grunn for valg av finsk som andrespråk er at en vil lære mer om Finland fordi det er et naboland og et ferieland, finsk er et EU-land/språk, og med tanke på videre studier i Finland.

En kan konkludere med at elevgruppen er svært sammensatt.

Noen elever har muligens ennå med seg anstrengte holdninger til kvensk fra besteforeldregenerasjonen, som følge av en lang fornorskingsperiode.

Flere steder i rapporten gis det inntrykk av at det spesielt blant finsttalende finnes ei negativ holdning til kvensk. Vår oppfatning er at faget slik det fremstår i L 97, er blitt godt mottatt i skoleverket.

Flesteparten av elevene som mottar undervisning i finsk bor i de østkvenske områdene (i Varanger). Her har ikke kvensk så stor oppslutning som i Porsanger.

Kvensk undervises bare i Porsanger kommune (61 elever: 51 ved Lakselv skole og 10 ved Børselv skole).

Lærerne her er rekruttert fra området og benytter kvensk som en del av dagligtalen. Her undervises det i kvensk på småskoletrinnet, mens det på mellomtrinnet undervises i standardfinsk (jfr. L 97).

Pga av manglende kvensk læremateriell har lærerne i Porsanger lagd det meste av undervisningsmaterialet selv. I området holdes det også språkkurs i kvensk.

I andre områder er standardfinsk stort sett undervisningsspråket.

Begrunnelsen for at faget i skolen skulle hete finsk som andrespråk var at man ville være inkluderende. *Opplæringsloven §2-7 Finsk opplæring for elever med kvensk-finsk bakgrunn.*

Man innså at det vil være svært vanskelig å skille mellom det reinte kvenske og finske.

I praksis er finsk som andrespråk et fremmedspråk for de fleste elever. Dette fordi de lokale dialektene er nærmest fraværende i elevenes nærmiljø.

(*Rapport om undersøkelsen Opplæring i finsk som andrespråk, Fylkesmannen i Troms og Finnmark 2003.*) I Hyltenstams rapport fremgår det også at ingen av elevene har hittil kunnet

noe kvensk (aktivt) når de har begynt på skolen. Dersom dette er tilfelle, må det konstateres at kvensk vil være like mye fremmedspråk som finsk er for dagens elever.

4. Revitalisering

Dette betyr at arbeidet med revitaliseringen av kvensk i hovedsak bør starte på individnivå; at personer i fertil alder lærer seg språket og att de senere selv bruker språket i oppfostring av sine barn. (Lulesamisk, Tornedalsfinsk-meänkieli).

Samtidig er det også slik at etterkommere av finske nyinnvandrere – barn og barnebarn - har naturlig tilknytning til finsk.

I boken *Language planning from practise to theory* (Baldauf&Kaplan) gies det følgende kriterier for vellykket revitalisering:

1. Foreldrene skal være villige og kyndige til å videreformidle språket til sine barn og faktisk gjøre det.
2. Ingen forhold der et mer styrket språk (varietet) og med mer funksjonelle registre bevares , dvs.ingen konkurrerende varianter.
3. Språkfelleskapet er levende stabilt eller økende.

Kvensk har en ytterst marginal posisjon i dag. I revitaliseringsarbeidet er det derfor naturlig å distansere det kvenske fra finsk språk og identitet. For skal man revitalisere et språk må man verne om det.

Spørsmålet om kvensk er et språk eller dialekt betyr mest for de kvenene som hevder at deres språk er noe helt annet enn finsk.

Samtidig er det klart at mange etterkommere av kvener, og som er med i beregningene av hvor stor del av befolkningen har kvensk/finsk bakgrunn betrakter finsk som språket for minoriteten; fordi de har slektninger i Finland, eller det fortelles historier om forfedre som kom fra Finland.

Finsk som snakkes av finlendere som har bodd lenge i Norge (20-30 år eller mer), bærer preg av norsk påvirkning, og det utvikles stadig ny terminologi.

Meänkieli i Tornedalen sammenlignes ofte med kvensk, men den tornedalske minoriteten befinner seg i område som har historie helt fra 1200-tallet og at det finnes både den svenske Tornedalen og den finske Tornedalen. Hvilket betyr at man har et livlig kulturliv, levende tradisjoner og aktiv bruk av språket.

5. Konklusjon

Fylkesmannen i Troms og Fylkesmannen i Finnmark konkluderer med at for å bevare kvensk er det riktig at kvensk får status som eget språk. Språk er identitetsskapende og kulturbærende og er viktig for minoritetens selvfølelse.

Språkstatus vil innebære at kvensk får en del rettigheter som en dialekt ikke får.

Vår uttalelse baserer seg i hovedsak på vårt arbeidsfelt – skolen og opplæringstilbudet.

Dersom kvensk får språkstatus vil det få konsekvenser for undervisningstilbudet i skolen.

Finsk som andrespråk har funnet sin plass i skolene. Vi foreslår derfor at fagtilbudet i finsk videreføres slik det er utformet i L97 (finsk med vekt på kvensk kultur etc), men at man får kvensk som et eget alternativ. Det vil bli en parallellitet til samisk der man har tre valg: nord-, sør- eller lulesamisk.

For å understreke dette kan en si at dersom kvensk får status som eget språk, må det ikke gå på bekostning av finsk som andrespråk, som er undervisningsspråk i dag. For at kvensk kan videreføres, bør opplæringa også omfatte hele skoleløpet, ikke slik det gjøres i dag ved at man først gir opplæring i kvensk for så å gå over til finsk.

Det forutsettes også at dersom kvensk får status som eget språk, må det settes av egne økonomiske ressurser til å utarbeide læreplaner, lærebøker, grammatikk etc. Ressursene må ikke tas fra finskfaget.

Normalisering av skriftspråket vil være nødvendig. Normaliseringsprosessen og opplæringen må også kvalitetssikres ved språklig og pedagogisk veiledning fra universitet eller høyskole slik at arbeidet kan dokumenteres.

Med hilsen

Trygg Jakola
utdanningsdirektør i Finnmark

Eivind Bråstad Jensen
utdanningsdirektør i Troms